

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Özel Yetenekli Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Süreçleri

Sunay Bulgurcu¹Mustafa Serdar Köksal²

MAKALE BİLGİLERİ

DOI: 10.29299/kefad.1707207

Yükleme: 27.05.2025

Düzeltilme: 30.09.2025

Kabul: 27.12.2025

Anahtar Kelimeler:

Özel Yetenekli,
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,
Kariyer Karar Verme,

ÖZ

Önemli ve karmaşık olan kariyer karar verme süreci, normal gelişim gösteren bireyler için zor olabilmektedir. Özel yetenekliliğe özgü farklılık ve ihtiyaçlar bu zorlu süreci biraz daha stresli hale getirebilmektedir. Bu çalışmanın amacı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'ne devam eden özel yetenekli öğrencilerinin kariyer kararlarını ve karar verme süreçlerini araştırmaktır. Bu amaçla nitel araştırmalardan keşfedici durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Araştırmanın katılımcıları ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiş, genel zihinsel yetenek alanında tanılı üç erkek öğrencidir. Yarı yapılandırılmış öğrenci görüşme formu ile veriler 2023-2024 eğitim öğretim yılı birinci döneminde toplanmış ve eş zamanlı olarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde tematik analiz kullanılmış; beş alt-tema ve iki tema oluşturulmuştur. Öz değerlendirmeler, mesleki değerler, psikososyal etkenler alt-temaları bireysel özellikler altında; eğitim-öğretim ve sosyal etkenler ise bağlamsal etmenler teması altında irdelenmiştir. Bu çalışmada, kariyer kararı verme sürecinde bireysel özelliklerin ve bağlamsal etmenlerin karşılıklı ve döngüsel ilişkisi ortaya konmuştur. Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan kariyer rehberlik programlarının örgün eğitim kurumlarına yaygınlaştırılması önerilmiştir.

1. Giriş

Kariyer kararı vermek, başlı başına zorlayıcı bir süreçtir. Bireyler yaşamları boyunca birçok konuda karar vermek durumunda kalmakta; ancak bu kararların çoğunun uzun dönemli etkileri sınırlı olmaktadır (Jung, 2019). Kariyer kararları bu açıdan gündelik kararlardan ayrılmakta, sonuçları hem tür hem de zaman açısından farklılık göstermektedir. Psikolojik, sosyolojik ve ekonomik sonuçlar doğurabilen kariyer kararları kısa, orta ve uzun vadeli etkiler doğuran önemli kararlardır.

Kariyer kararı verme süreci bireysel farklılıklar çerçevesinde çeşitlilik göstermektedir (Wood, 2010). Bilişsel yetenek ile akademik ve mesleki başarı arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmalar bulunmakla birlikte (Wai, 2013) yüksek IQ puanı ya da özel yetenek sahibi olmak, kariyer başarısını tek başına belirlememektedir (Bergman vd., 2014). Özel yetenekli bireyler, kariyer gelişiminde bazı avantajlara sahip olsalar da bu avantajların başarıya dönüşmesi için çeşitli psikososyal becerilere ve danışmanlık desteğine ihtiyaç duymaktadırlar (Chen ve Wong, 2013; Muratori ve Smith, 2015). Yaştlarına kıyasla kariyer farkındalığı ve bunun sonucunda kariyer

seçeneklerini değerlendirme sürecine daha erken başlayan bu bireylerin en fazla ihtiyaç duyduğu alan kariyer danışmanlığı olmasına rağmen hem ulusal hem de uluslararası literatürde bu gruba yönelik kariyer danışmanlığı çalışmalarının yetersiz olduğu ifade edilmektedir (Altun, 2015; Bulut & Bacanlı, 2022; Sargın & Demirelli, 2024; Smith ve Wood, 2020; Yoo ve Moon, 2006).

Elit sporculara ya da performans sanatçılara sunulan psikolojik destek, akademik açıdan özel yetenekli bireyler için yeterince sağlanmamaktadır (Subotnik vd., 2011). Bu bireylerin danışmanlık hizmetine ihtiyaç duymadığı yönündeki toplumsal algı, gerekli desteğin sunulmamasında önemli bir engel teşkil etmektedir (Maxwell, 2007). Profesyonel danışmanlık desteği alamayan özel yetenekli bireyler, potansiyellerini yeterince kullanamamakta veya başarısızlık riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir (Jung, 2019). Psikososyal beceriler ve güçlü yönler, bireyin özel yetenekten uzmanlık ve seçkinliğe geçiş sürecini belirleyen temel faktörler arasında yer almaktadır (Subotnik vd., 2011). Potansiyelden yeterliliğe geçişte gelişimsel inanç, öğrenmeye açıklık ve haz erteleme becerilerinin; yeterlilikten uzmanlığa geçişte ise rekabetle başa çıkma, sorumluluk alma, risk yönetimi, akran

baskısına direnç ve duygusal düzenleme gibi becerilerin geliştirilmesi beklenmektedir (Worrell vd., 2021).

Psikolojik danışmanlardan bu özelliklere sahip bireylerin ihtiyaçlarını anlaması ve danışmanlık hizmetlerini bu doğrultuda planlaması beklenmektedir. Ancak, danışmanlar yoğun iş yükleri ve okul içi farklı talepler nedeniyle farklılaştırılmış kariyer danışmanlığı uygulamalarında zorlanmaktadırlar (Smith ve Wood, 2020). Ayrıca, özel yetenekli bireylere özgü ihtiyaçlara dair bilgi eksikliği, danışmanların kendilerini yetersiz hissetmelerine yol açabilmektedir (Kurt, 2016). Bu nedenle, özel yetenekli bireylere sunulan kariyer danışmanlığı hizmetlerinin hem kapsam hem de içerik açısından sınırlı olduğu görülmektedir. Motivasyon düzeyleri, yaşam tarzı tercihleri ve değerler açısından da diğer bireylerden farklılık gösteren özel yetenekli bireyler, mesleklerin kendi yaşamlarına ve geleceğine olan anlamını sorgulamakta; bu bağlamda öz farkındalıklarını artıracak fırsatlara ihtiyaç duymaktadırlar (Maxwell, 2007; Muratori ve Smith, 2015). Buna rağmen, bu bireylere yönelik genellikle geleneksel danışmanlık yöntemlerinin kullanıldığı gözlemlenmektedir (Leana-Taşçılar, 2020).

Türkiye’de özel yetenekli bireylere zenginleştirilmiş eğitim sunan Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) ile ilgili tamamlanan bir çalışmada, ilkokul öğrencilerinin velileri BİLSEM’in çocuklarına kişisel, sosyal ve yaratıcılık açısından katkı sağladığını; ancak rehberlik hizmetlerinde yetersizlik yaşadıklarını belirtmiştir (Sarıtaş vd., 2019). Benzer şekilde, 8–12. sınıflar arasında öğrenim gören BİLSEM öğrencilerinin çeşitli alanlarda sorun yaşamasına rağmen bu öğrencilere sunulan rehberlik hizmetlerinin yetersiz olduğu rehber öğretmenler, öğrenciler ve veliler tarafından dile getirilmiştir. Çalışmaya katılan 343 öğrenciden %38,5’i rehberlik servisinden hiç yardım almadığını ifade ederken, sadece %4’ü yardım aldığını belirtmiştir (Altun, 2015). Bu bulgular, öğrencilerin rehberlik hizmetlerine erişiminde sorun yaşadığını ve mevcut hizmetlerin ihtiyaçları karşılama sınırlı kaldığına işaret etmektedir.

Bu sorunlara çözüm getirmek amacıyla 2021 yılında ardışık BİLSEM Kariyer Rehberlik Programları hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda, ilkokul düzeyinde “Gelecek Farkındalığı”, ortaokulda “Gelecek Hazırlığı” ve lisede “Gelecek Planlama” başlıklı psikoeğitim programları geliştirilmiştir. Söz konusu programların öğrencilerin kariyer gelişimini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir (Aydoğan ve Tanrıseven, 2025; Eker, 2023; Turunç ve Kaya, 2023). Ancak uygulamalara ilişkin bu çalışmalar sınırlı örneklerle ve genellikle küçük yaş gruplarıyla gerçekleştirilmiştir.

Özel yeteneklilerin kariyer gelişimi alanı görece yeni ve sınırlı çalışılmış bir alandır (Chen ve Wong, 2013). Alanyazına bakıldığında, bu bireylerin kariyer gelişimine yönelik konu çeşitliliğinin yetersiz kaldığı görülmektedir (Greene, 2006). Pek çok kuram, model ve yaklaşımla

açıklanabilen kariyer gelişimi süreci için özel yetenekli bireylere özgü bir kuramsal çerçeve henüz bulunmamaktadır (Jung, 2019). Bununla birlikte, Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı (SBKK) bireylerin kişisel, çevresel ve bilişsel faktörlerin etkileşimiyle kariyer kararlarını nasıl oluşturduklarını açıklamaktadır (Lent vd., 1994). Bu kuramda okul, aile ve arkadaş çevresi gibi sosyal ortamların çocuk ve ergenlerin kariyer olasılıklarını şekillendiren doğrudan ve dolaylı öğrenme deneyimleri sunduğu; bireyin bu deneyimler sonucunda “Ben bunu yapabilir miyim?” sorusuna yanıt aradığı ve bunun öz-yeterlik algısını oluşturduğu belirtilmektedir (Işık, 2010). Bunun yanında, bireyin sergilediği davranışların sonucuna dair beklentisi olan sonuç beklentisi de mesleki seçim sürecinde önemli yer tutmaktadır. Bu iki algı, bireyin “Ben bunu yapmayı ne kadar istiyorum?” sorusuna verdiği yanıtı olan mesleki hedeflerini belirlemektedir (Lent vd., 1994). Bu çalışmada, farklı sosyokültürel bağlamlara ve bireylere uygulanabilen SBKK, özel yetenekli lise öğrencilerinin kariyer karar verme süreçlerini açıklamak amacıyla kuramsal çerçeve olarak benimsenmiştir.

Bu araştırma, Türkiye’de bilişim teknolojileri alanında proje uygulayan tematik bir Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde (MTAL) yürütülmüştür. Türkiye, uzun vadeli ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda mesleki eğitime önem vermekte ve bu kapsamda tematik liseler açılmaktadır (Özer, 2020). Ayrıca, eğitim sistemindeki temel sorunlardan biri olan okullar arası başarı farkını azaltmak amacıyla “Mesleki Eğitimde 1000 Okul Projesi” başlatılmıştır (Bölükbaş ve Gür, 2020). Araştırmanın gerçekleştirildiği MTAL, bu proje kapsamında açılmıştır. Araştırmanın temel amacı, özel yetenekli MTAL öğrencilerinin kariyer kararlarını ve bu kararları şekillendiren etmenleri incelemektir. Araştırmada SBKK’nın anahtar kavramları olan öz yeterlik ve sonuç beklentisi çevresel etmenlerle birlikte incelenerek öğrencilerin kariyer gelişimlerine ilişkin özgün ve kuramsal katkılar sağlaması hedeflenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın temel problemleri şu şekilde belirlenmiştir:

1. Özel yetenekli MTAL öğrencilerinin kariyer kararları nelerdir?
2. Özel yetenekli MTAL öğrencilerinin kariyer kararını şekillendiren etmenler nelerdir?

Bu sorulara verilecek yanıtlar, özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişim süreçlerine ilişkin alanyazındaki boşluğu dolduracak ve hem bireysel hem de toplumsal düzeyde nitelikli iş gücünün yetişmesine olanak sağlayacak uygulamalara ışık tutacaktır.

2. Yöntem

2.1. Desen

Yin (1994), araştırmanın amacına göre durum çalışmalarını betimleyici, keşfedici ve açıklayıcı olmak üzere üçe ayırmaktadır. Araştırmanın amacı “ne” sorusuna yanıt aramak olduğunda keşfedici durum çalışması

kullanıldığını ifade etmiştir. Bu çalışmada, özel yetenekli MTAL öğrencilerin kariyer kararlarını şekillendiren etmenlerin “neler” olduğuna yanıt arandığı için keşfedici durum çalışması tercih edilmiştir. Bu araştırmada, özel yetenekli birey olarak tanımlanan lise öğrencilerinin her biri birer durum olarak ele alınmıştır. Tercih edilen bu desen sayesinde katılımcılar sadece araştırmacıya bilgi veren ya da veri üreten değil, aynı zamanda kendi yaşadıkları durumun uzmanı olarak değerlendirilmişlerdir (Miles vd., 2014).

2.2. Çalışma Grubu

Türkiye’de özel yetenekli öğrenciler aday gösterme, tanılama ve yerleştirme aşamalarının ardından BİLSEM’e kayıt hakkı kazanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı[MEB], 2024). Bu araştırmanın çalışma grubu, genel zihinsel yetenek alanında tanılanarak BİLSEM’e devam eden üç erkek öğrenciden oluşmaktadır. Nitel durum çalışmaları derinlemesine veri üretmeyi amaçladığından (Yin, 1994), örneklem amaçlı ve küçük tutulmuştur. Amaç genellenebilirlik değil durumların ayrıntılı anlaşılmasıdır.

Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu kapsamda, katılımcıların hem BİLSEM öğrencisi olmaları hem de belirli koşulları taşımaları ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, öncelikle bilişim teknolojileri alanında proje uygulayan MTAL araştırmanın yürütüleceği okul olarak seçilmiştir. Bu okulun merkezi yerleştirme ile ülke genelinden öğrenci kabul etmesi; öğrencilerin okula ve pansiyona uyum süreçleri ile aldıkları meslek derslerinin yoğunluğu gibi etkenler göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle, hazırlık sınıfı veya 9. sınıf öğrenciler çalışmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca, okul yeni açıldığı için henüz 12. sınıf öğrencisi bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, 10. ve 11. sınıf öğrencilerden ölçütleri karşılayan gönüllü öğrenciler çalışmaya katılmıştır. Ancak, ölçütleri karşılamasına rağmen 10. sınıf bir öğrenci gönüllü olmadığı için çalışmaya katılmamıştır.

Katılımcılara herhangi bir ücret ödenmemiş veya maddi destek sunulmamıştır. Katılımcıların kimlikleri gizli tutulmuş, her birine K1, K2 ve K3 kod adları verilmiştir. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcılara ait bilgiler

Kod	Sınıf	Cinsiyet	Yetenek Alanı	Yatılılık Durumu	Görüşme Tarihi
K1	11	Erkek	Genel zihinsel	Gündüzlü, ailesiyle yaşıyor	25.10.2023
K2	10	Erkek	Genel zihinsel	Gündüzlü, akrabasıyla yaşıyor	26.10.2023
K3	10	Erkek	Genel zihinsel	Yatılı	26.10.2023

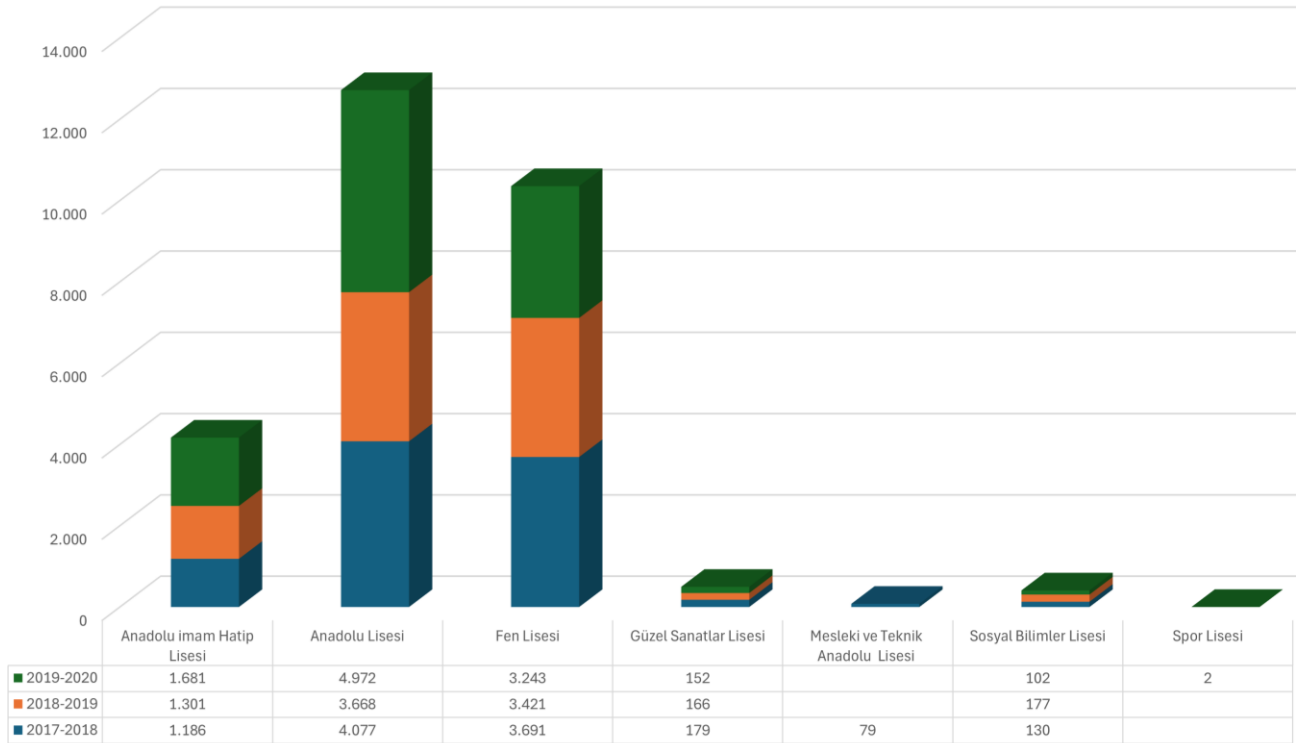
Tablo 1’de görüldüğü üzere; bir öğrenci ailesiyle, bir öğrenci pansiyonda, bir öğrenci ise akrabasının evinde yaşamaktadır. Tüm katılımcıların erkek olması çalışmanın bir sınırlılığıdır; ancak bu durum okulun mevcut öğrenci profiliyle ilişkilidir. MTAL, sınırlı kontenjanlı karma bir okul olmakla birlikte kayıtlı öğrencilerinin büyük çoğunluğu erkektir.

2.3. İşlem

Gerekli izinlerin ardından çalışmanın yürütüleceği kurum belirlenmiştir. Türkiye’de mesleki eğitim, kalkınma planlarında sürekli yer alan ve adeta “millet meselesi” haline gelmiş bir alandır. Son dönemde mesleki eğitime akademik ve genel becerilere daha fazla ağırlık veren iyileştirme çabaları öne çıkmaktadır (Özer, 2020). Özel yetenekli ve BİLSEM’e devam eden öğrencilerin okul türü incelendiğinde ise farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Aşağıda, Şekil 1’de BİLSEM’lerde eğitim alan lise öğrencilerinin okul türü ve yıllara göre dağılımı sunulmuştur.

Şekil 1’de görüldüğü üzere, 2017-2020 yılları arasında özel yetenekli lise öğrencileri ağırlıklı olarak Anadolu Liseleri ve Fen Liselerine devam etmiştir. Güzel Sanatlar Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi’ne devam oranı oldukça düşük kalmıştır. Güzel Sanatlar Lisesi’ne kayıt yaptıran öğrenci sayısı bu yıllar arasında azalma eğilimi göstermiş olup sırasıyla 179, 166 ve 152 öğrenci devam etmiştir. Spor Lisesine sadece 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 2 öğrenci; MTAL’ye ise sadece 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 79 öğrenci devam etmiştir. 2018 yılından sonra MTAL’ye öğrencilerin devam etmemesi, aynı yıl yürürlüğe giren Liselere Geçiş Sistemi (LGS) değişikliğiyle ilişkilendirilmiştir.

BİLSEM’lerde Eğitim Alan Lise Öğrencilerinin Dağılımı

Şekil 1. BİLSEM’lerde Eğitim Alan Lise Öğrencilerinin Dağılımı (Özer, 2021)

Bu çalışma, bahsi geçen iyileştirme çabalarının merkezinde yer alan bir MTAL’de tamamlanmıştır. Rehber öğretmen olarak görev yapan birinci araştırmacı görüşmeleri 25 ve 26 Ekim 2023’te gerçekleştirmiştir. Bu araştırmanın katılımcıları 18 yaşından küçük olduğu için öğrenci velilerinden çocuklarının çalışmaya katılması için yazılı veli onam belgesi alınmıştır. Benzer şekilde, öğrencilerle görüşmeye başlamadan önce çalışmanın amacı ve içeriği açıklanmış ve ardından araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarına ve görüşmelerin telefonla ses kaydının alınacağına dair yazılı onam alınmıştır.

Okulun bağımsız bir rehberlik servisi bulunmaması nedeniyle görüşmeler müsait olan sessiz alanlarda tamamlanmıştır. Öğrenciler soruları 25-30 dakikada yanıtlamışlardır, bu esnada görüşmelerin ses kayıtları alınmıştır. Birinci araştırmacı, görüşmeler sırasında görüşmecilerden sık sık teyit almış ve ayrıca netleşmesini istediği ya da dikkatini çeken kısımlarda takip soruları sormuştur.

2.4. Veri Toplama Araçları

2.4.1. Yarı-yapılandırılmış öğrenci görüşme formu

Araştırmanın temel veri toplama aracı, yarı yapılandırılmış görüşme sorularıdır. Veri çeşitliliğini sağlamak amacıyla saha notları da tutulmuştur. Alanyazın ve SBKK’nin anahtar kavramları incelenerek görüşme soruları, birinci araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan yarı

yapılandırılmış görüşme soruları ekte sunulmuş olup bazı örnek sorular aşağıda yer almıştır:

1. İleride hangi meslekleri seçmeyi düşünüyorsun?
2. Eğer bir karar verdiysen, hangi etmenleri dikkate alarak bu karara vardın?

Görüşmeler esnasında da bazı soruların netleştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Örneğin “Düşündüğün mesleklerin özellikleri nelerdir?” sorusu çalışma koşulları, gerektirdiği eğitim vb. açıklamalar ile daha anlaşılır hale getirilmiştir. Ayrıca, “Hedeflerine ulaşabilmek için ne tür sorunlar yaşayabilirsin?” sorusu “Hedeflerine ulaşırken ne tür sorunlar yaşayabilirsin, önündeki engeller nelerdir?” şeklinde yeniden yazılmıştır.

2.5. Veri Analizi

Görüşme verileri kelimesine kelimesine olacak şekilde dökümü gerçekleştirilerek yazıya aktarılmıştır. Analiz sürecine geçilmeden önce, her bir katılımcıya görüşme dökümleri iletilmiş ve içeriğine ilişkin katılımcı teyidi alınmıştır. Bu amaçla her bir katılımcı ile bir kez teyit görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde tematik analiz (Braun ve Clarke, 2006) yöntemi kullanılmıştır. Bu süreçte verilerin tamamı birkaç kez dinlenerek ve okunarak analiz için hazırlanmış; kodlar oluşturulmuş ve son olarak da alt-tema ve temalar belirlenmiştir. Kodlama yapılırken araştırmacıların tercihi doğrultusunda Microsoft Office programı kullanılmıştır. Örneğin, “meslek dersleri

verimsiz... ", "meslek derslerin boş geçmesi...", "verilen eğitimin çoğu kez nitelsiz olması..." şeklindeki yanıtlar "okula dair olumsuz değerlendirmeler" olarak kodlanmış; "eğitim-öğretim" alt-teması ve "bağlamsal etmenler" teması altında değerlendirilmiştir. Birinci araştırmacı toplam 53 kod üretmiştir. Bağımsız ikinci bir kodlayıcı tarafından 45 kod üzerinde uzlaşa sağlanmış ve kodlayıcılar arası uyum %84 (45/53x100) olarak hesaplanmıştır. Tutarsızlıklar tartışılarak çözümlenmiş ve tam uzlaşmaya ulaşılmıştır.

Ek olarak, birinci araştırmacı tutmuş olduğu saha notlarını bilgisayar ortamına aktarmış, tarih ve sayfa numarası vermiştir. Tutulan saha notları ayrıca analiz edilmemiş, görüşmelerden elde edilen verilerle karşılaştırma ve bağlamı zenginleştirme fırsatı sağlamıştır. Araştırma süresince ikinci yazar ile değerlendirme görüşmeleri yapılmıştır. Sözel aktarım yoluyla ön çalışma sürecinin anlatılmasının ardından veri analizi ikinci yazarın görüş ve onayına sunulmuştur.

2.6. İnandırıcılık

Bu durum çalışmasının niteliğini ve inandırıcılığını artırma amacıyla çeşitli önlemler alınmıştır. Öncelikle, alanyazın temel alınarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme sorularında uzman görüşüne başvurulmuştur. Taslak formda yer alan 12 soru, özel yeteneklilerin eğitimi ve kariyer danışmanlığı alanında çalışan dokuz uzmana elektronik posta yoluyla gönderilmiştir. Ulaşılamayan iki uzman dışında, kalan yedi uzman arasından Özel Eğitim Ana Bilim Dalı öğretim üyesi bir profesör; Eğitim Bilimleri, Temel Eğitim, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı doktor öğretim üyeleri olmak üzere dört uzman geri dönüş sağlamıştır. Uzmanların geri bildirimleri doğrultusunda sorular gözden geçirilmiştir. Ayrıca özel yetenekliler eğitiminde nitel araştırmalarda deneyim sahibi doktor öğretim görevlisi görüşmeleri kodlamıştır. Kodlayıcılar arası uyum %84 olarak belirlenmiştir.

Aynı zamanda, işlem süreci detaylı bir şekilde kayıt altına alınmış ve raporlanmıştır. Bulgular, birden fazla doğrudan alıntı ile sunulmuş ve veri çeşitliliği sağlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Ayrıca, birinci araştırmacı sahip olduğu önyargılarını ve düşüncelerini çalışma boyunca araştırmacı notlarında yer vermiştir.

3. Bulgular

Bu araştırma, özel yetenekli MTAL öğrencilerinin kariyer karar verme süreçlerini incelemeyi amaçlamaktadır. SBKK temel alınarak analiz edilen görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular, bireysel özellikler ve bağlamsal etmenler olmak üzere iki ana tema altında sunulmuştur. İzleyen satırlarda temalar altında yer alan alt-temalar ve kodlara ilişkin katılımcı alıntılarına yer verilmiştir. Katılımcılar K1, K2, K3 olarak parantez içinde gösterilmiştir.

3.1. Bireysel Özellikler

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bireysel özellikler, katılımcılar tarafından öz değerlendirmeler, mesleki değerler ve psikososyal özellikler ele alınarak açıklanmıştır. Bireysel özelliklere dair üretilen kod ve alt-temalar aşağıda Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.

Bireysel özellikler temasına dair alt-tema ve kodlar

Tema	Alt Tema	Kodlar
Bireysel özellikler	Özdeğerlendirmeler	Meslek alanları İlgi alanları Özgüven
	Mesleki değerler	Çalışma koşulları Yüksek beklentiler Gelir
	Psikososyal etkenler	Zaman yönetimi Azim ve çaba Sabırlı olma

Tablo 2'de sunulduğu üzere, öz değerlendirmeler alt-teması kapsamında meslek alanları, ilgi alanları, özgüven olmak üzere üç kod oluşturulmuştur. Katılımcıların seçmeyi düşündükleri mesleklere yönelik yanıtları meslek alanları kodu altında toplanmıştır. Katılımcılardan elde edilen ifadeler şu şekildedir:

"Siber güvenlik dahilinde bir meslek düşünüyorum. Müzik aletlerine ilgim var bir de sesimin güzel olduğunu söylüyorlar. Emin değilim ama galiba seslendirmen olma şansım var." (K1).
"Bilişim ve teknoloji sektörünün içerisinde yer almayı hedefliyorum. Tam olarak ne yapmak istediğimi bilmiyorum şu an. Bir de futbola ilgim var, aslında menajer olmak isterdim." (K2).

"Yazılımla ilgili meslekleri seçmeyi düşünüyorum. Önü açık diye ve maaşları düşünerek yazılımla ilgili meslekleri seçiyorum. Kendim aşama kaydedeceğime inansam bilim insanı olmak isterdim." (K3).

Katılımcıların mesleki kararlarını verirken dikkate aldığı kişisel ilgi alanları, ilgi alanları kodu kapsamında ele alınmıştır. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

"Dünyadaki teknolojik gelişmelerin sonucunda siber güvenlik yeni bir saha. Geleceğe yönelik bir meslek olması ve ilgi duyduğum alan olması karar vermeme yardımcı oldu. Mutlu olabileceğime ve severek yapabileceğime inandığım bir meslek." (K1).

"Bu zamana kadar hayatımda yer kaplayan sevdiğim alanlar olduğu için bu meslekleri düşünüyorum. Geleceğim ve gelişimim açısından en iyisinin bu meslekler olduğunu düşünüyorum" (K3).

Katılımcıların mesleki hedeflerine ulaşma konusundaki inançları özgüven kodu altında değerlendirilmiştir. Bu koda dair örnek alıntılar şu şekildedir:

"Hedeflerime ulaşabilirim, zor olduğunun farkındayım ama imkânsız değil yapabilirim." (K1).

"Aktif olarak ticarete atılma ve kendi şirketimi kurma düşüncem var. Bilgisayar konusunda kendime güveniyorum, küçüklükten beri ilgim var gerçekten seviyorum. Anlama yeteneğim sayesinde yapıyorum da... Belirli bir noktaya geldim, kapasitem olduğunu düşünüyorum." (K2).

"Zaten bu meslekleri seçmemin nedeni her zaman kendini geliştirmenin çok önemli olması ve ben kendimi sürekli geliştirmeye çalışıyorum." (K3).

Mesleki değerler alt-teması, katılımcıların meslek seçimi sürecinde önem verdikleri unsurları içermektedir. Bu alt-tema kapsamında çalışma koşulları, yüksek beklentiler ve gelir olmak üzere üç kod üretilmiştir. Çalışma koşulları koduna dair ifade şu şekildedir:

Hayatım boyunca bu mesleği yapacağım için tercih ettiğim hayat koşullarına uygun bir meslek olmalı. Günde sekiz saat çalışacağım bir meslek istemiyorum. Uzaktan da çalışabilirim. Çok yer de gezmek istiyorum. İstedğim meslek beni kısıtlamamalı, hayallerime ulaşırken bana engel olmamalı. Bu isteklerime uygun en iyi meslekler bilgisayar ile ilgili olanlar. (K3)

Yüksek beklentiler kodu katılımcıların mesleki hedeflerine kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar şu ifadeleri dile getirmiştir:

"Ünlü bir teknoloji firmasında saygın bir yere sahip olmak istiyorum, kendimle gurur duymak istiyorum" (K1).

"Elon Musk veya Jeff Bezos gibi çağ atlatan buluşları olan bir vizyona sahip olmak isterdim ya da bu tür şirketleri yönetmeyi isterdim" (K2).

"Alanımın en iyilerinden biri olmak, adımdan söz ettirmek istiyorum"(K3). Bu cevaplar, "yüksek beklentiler, büyük hayaller" (Araştırmacı günlüğü, 26.10.2023) saha notlarıyla desteklenmiştir.

Mesleki değerler alt-teması altında yer alan gelir koduna ilişkin örnek alıntı şu şekildedir: "Kaçınılmaz gerçek olan bu işte para var mı, iyi gelir getirecek mi sorularını soruyorum ve bilişim alanındaki mesleklerin ortalama maaşları yüksek."(K2).

Katılımcıların hedeflerine ulaşmak için gerekli gördükleri kişisel özellikler psikososyal özellikler alt-teması altında toplanmıştır. Azim ve çaba, zaman yönetimi ve sabırlı olma olmak üzere üç kod oluşturulmuştur. Katılımcıların yanıtlarında kodların iç içe geçtiği görülmüştür bu nedenle katılımcılardan elde edilen örnek alıntılar benzer şekilde bir arada sunulmuştur. İfadeler şu şekildedir:

"Azim ve çaba gerekir. Bir sorun yaşadığımda kendi kendine çözmeye çalışırım. Kendimi daha çok zorlayabilirim. Kaybedecek bir şeyim yok ama kazanacak çok şeyim var diye düşünürüm." (K2).

"En büyük engel kendimim aslında. Tembellik, disiplinsizlik ve motivasyon kaybı yaşayabilirim. Ama en önemlisi zaman

kaybetmemek gerekir. Eğer vakti doğru değerlendiremezsem hedeflerime ulaşamayabilirim. Zamanımı nasıl kullandığımı ve nasıl daha verimli geçirebileceğim üzerinde çalışıyorum." (K1). "Sıkı ve planlı çalışma çok önemli. Sabırlı olur çok çalışırsam hedeflerime ulaşıyorum. Sorun yaşadığımda her şeye bir süre mola verip dinlenirim, ne yapmam gerektiğini sakince düşünürüm. Sabırlı olmadığım zaman pes etmekten korkuyorum." (K3).

3.2. Bağlamsal Etmenler

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bağlamsal etmenler eğitim öğretim ve sosyal etkenler ile açıklanmıştır. Bağlamsal etmenler temasına dair üretilen kod ve alt-temalar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Bağlamsal etmenler temasına dair alt-tema ve kodlar

Tema	Alt Tema	Kodlar
Bağlamsal etmenler	Eğitim öğretim	Eğitim sistemine eleştiri Okula dair olumlu değerlendirmeler Okula dair olumsuz değerlendirmeler
	Sosyal etkenler	Sosyal ağlar Torpil Ekonomik koşullar

Tablo 3'te sunulduğu üzere, eğitim öğretim alt-teması eğitim sistemine eleştiri, okula dair olumsuz değerlendirmeler, okula dair olumlu değerlendirmeler olmak üzere üç kodu içermektedir. Katılımcıların her biri, açılış sorusu olarak yöneltilen "okulla ilgili hoşlandığın ve hoşlanmadığın şeyler nelerdir?" sorusuna "bu soruya ilişkin bir ders saati konuşabilirim, söylenecek çok şey var" cevabını vermiştir.

Katılımcılardan elde edilen eğitim sistemine eleştiri koduna dair örnek alıntı şu şekildedir: "Yeni bilgiler öğrenmeyi seviyorum ama ülkenin eğitim sistemi nedeniyle okuldan soğuyorum. Okul saatleri uzun olduğu için dersler yorucu oluyor. Zorunlu dersler var bir de...." (K1).

Okula dair olumlu ve olumsuz değerlendirmeler katılımcılar tarafından bir arada ifade edildiği için benzer şekilde her iki koda dair alıntılar bir arada sunulmuştur.

Okul, işçi yetiştiren bir kurum sanki. Gerçekten etkili ve kaliteli bir öğrenme ortamı sağlamayan bir kurum olduğunu düşünüyorum. Devlet tarafından desteklenen bir okul olmasına rağmen verilen eğitim çoğu zaman niteliksiz" (K3).

Fırsatlarımız çok ve proje geliştirme şansımız var ama meslek dersleri verimsiz ve yetersiz" (K1).

"Meslek derslerinin sayısının fazla olup bu derslerin boş geçmesinden hoşnut değilim." (K2).

Sosyal etkenler alt-teması altında sosyal ağlar, torpil ve ekonomik koşullar olmak üzere üç kod yer almaktadır. Sosyal ağlar koduna dair görüşler şu şekildedir: "Bilişim alanı, iletişimin öneminin had safhada olduğu bir alan, bazı insanlarla bağlantılar önemli." (K3).

Torpil koduna ait görüşler şu şekildedir: *“Maalesef torpil kavramının her meslekte olduğu gibi bilişim alanında da üstün olduğu gerçeği var Türkiye’de. Ne kadar iyi olursam olayım torpil nedeniyle şanssızlık yaşayabilirim. Bu beni korkutuyor, bir şekilde kendimi öne çıkarmam gerektiğini hissediyorum”* (K2).

Ekonomik koşullar koduna dair görüşler şu şekildedir. *“Bilgisayar konusunda kendime güvensen de finansal koşullar beni korkutuyor. Yaşadığım ekonomik sorunlar en büyük engelim. Hedeflerime ulaşmak için Türkiye’de olmamalıyım bence.”* (K1).

4. Tartışma

Bu durum çalışmasının amacı MTAL’ye devam eden özel yetenekli öğrencilerinin kariyer karar verme süreçlerini incelemektir. SBKK’nin (Lent vd., 1994) anahtar kavramları çerçevesinde, bireysel özellikler (öz değerlendirmeler, mesleki değerler ve psikososyal etkenler) ile bağlamsal etmenlerin (eğitim-öğretim ve sosyal çevresel faktörler) etkileşimi incelenmiştir. Bulgular, öğrencilerin bilişim ve mühendislik alanlarından meslek seçme eğilimlerinin yanı sıra hem bireysel özelliklerin hem de çevresel koşulların, özel yetenekli öğrencilerin kariyer kararı üzerindeki belirleyici rolünü açıkça ortaya koymuştur.

Bireysel özellikler teması bağlamında, katılımcıların mesleki tercihlerinde belirgin şekilde ilgilerin öne çıktığı görülmüştür. Bu bulgu, Jung’un (2014, 2017) mesleki ilgi ve tutumun kariyer kararındaki belirleyici etkisini ortaya koyan yol analiz çalışmalarını desteklemektedir.

Özel yetenekli öğrencilerin öz değerlendirmeler ve aldıkları dönütler sayesinde ilgilerinin geliştiği; ilgilerine zaman ayırdıkları ve zaman ayırdıkça yetkinlik kazandıkları görülmüştür.

Ayrıca, katılımcıların, seçici bir sınav olan Liselere Geçiş Sınavı’nda (LGS) elde ettikleri yüksek yüzdelerle okula yerleşmeleri sonucunda öz-yeterlik algılarının yüksek olduğunu gözlenmiştir. SBKK’de yer alan öz-yeterlik inançlarının belli oranda bireyin yeteneğine bağlı olduğu varsayımının bu açıdan desteklendiğini (Lent vd., 1994) söylemek mümkün. Öğrenciler, mesleki hedeflerine ulaşmada psikososyal etkenler (zaman yönetimi, azim, sabır) ve eğitim sistemi, torpil ile ekonomik koşullar gibi bağlamsal engellerin farkında olmalarına rağmen, özgüvenlerini koruyarak olumlu sonuç beklentisi taşımaktadırlar. Özel yetenekli öğrencilerin kariyer planlama becerilerini inceleyen Güleç ve diğerlerinin (2020), 44 BİLSEM ve 62 tanılanmamış lise öğrencisiyle yaptıkları çalışmada kariyer iyimserliği açısından anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu çalışmada katılımcıların sahip olduğu iyimser tutum, bahsi geçen çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Aynı zamanda, kariyer gelişiminde sosyal-duygusal özelliklerin de belirleyici olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların çalışma koşulları, gelir ve yüksek beklentiler gibi mesleki değerlerinin karar süreçlerinde etkili olduğu saptanmıştır. Ergenlik dönemindeki bireyler, bilişsel ve

soyut düşünme gelişimiyle önceliklerini belirlemeye ve mesleki değerlerle uyumlu alanlara yönelmeye başlamaktadır (Kuzgun, 2008). Demirbaş-Çelik ve Mertol’un (2018) BİLSEM öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada başarı, kariyer, ekonomik güç ve toplumsal katkı hedeflerinin öne çıktığı görülürken, bu çalışmada katılımcıların başarı, saygınlık ve gelir beklentilerinin ön planda olduğu; toplumsal katkı amacının ise bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, özel yetenekli bireylerin saygınlık ve yüksek gelirli mesleklere yönelme beklentileriyle uyumludur (Kerr ve Vuyk, 2013). Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik (FeTeMM) alanlarının küresel rekabet ve eğitim kalitesi açısından kritik olması, gelişmiş ülkelerde özel yetenekli bireylere yönelik yatırım yapılmasının temel nedenlerindedir (Robinson vd., 2018). Türkiye’de de BİLSEM mezunlarının ağırlıklı olarak bu alanlara yönelmesi, bu çalışmanın öğrencilerinin bilişim ve mühendislik alanlarına eğilim göstermesiyle paralellik arz etmektedir (Yüreğilli Göksu, 2021).

Üniversiteye giriş sınavlarının sonuçlarının öğrencilerin kariyer kararlarında belirleyici olduğu ülkemizde, devam edilen okul türü ile kariyer kararlarının uyumlu olması beklenen bir durumdur (Bölükbaş ve Gür, 2020). SBKK’de önerildiği gibi, öğrencilerin yetenek, ilgi ve değerlerini keşfetmelerinde çeşitli öğrenme deneyimlerinin rolü büyüktür. Ortaokul ve lise düzeyinde özel yetenekli bireylere yönelik kariyer danışmanlık hizmetlerinin, bulunduğu çevre ve toplumun özelliklerine uygun mentorluk, staj ve çıraklık programlarıyla desteklenmesi önem taşımaktadır (Smith ve Wood, 2020). Türkiye’deki BİLSEM öğrencilerinin staj, çıraklık, mesleki izleme ve rehberlik gibi kariyer desteklerine yönelik ihtiyaçlarını ortaya koyan araştırmalar (Altun, 2015) bu çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir. Bu çalışmanın katılımcıları da okul içi ve dışı mesleki etkinliklerle desteklenmektedir.

Katılımcıların devam ettikleri okul türü ve ilgi alanları çerçevesinde mesleki seçimleri bulunmasına karşın müzik, spor ya da akademi gibi farklı alanlarda mesleki hayallerinin bulunduğu gözlenmiştir. Bu durum, farklı alanlarda ilgi ve yetenek sahibi olmak olarak kavramsallaştırılan (Jung, 2019) “çoklu potansiyel” olgusunu yansıtmakta ve katılımcıların çoklu potansiyel açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Öte taraftan, bu çalışmada bireyin ulaşabileceğini düşündüğü meslek ile hayalini kurduğu meslek arasında ekonomik ve sosyal nedenlerle fark olması dikkat çekicidir. Bir katılımcı yaşadığı ekonomik sorunları engel olarak gördüğünü açıkça ifade etmiştir. Bu katılımcı bilim insanı olma hayali kurmasına rağmen yazılımla ilgili meslekleri seçmeyi düşündüğünü ifade etmiştir. Öğrencilerin farklı alanlara yönelme eğilimleri bağlamsal faktörlerin bireyin potansiyelini sınırlandırabileceğini ve öğrencilerin kararlarında pragmatik seçimler yapmak zorunda kaldığını göstermektedir. Bu açıdan bu bulgular, Beal ve Crockett’in (2020) çalışmasını desteklemektedir.

Ayrıca, çalışmaya katılmayan bir öğrencinin kariyer karar süreçlerinde zorluk yaşadığı ve beklenen mesleki gelişim görevlerini yerine getirmekte güçlük çektiği görülmüştür. Bu durum, özel yetenekli öğrencilerin ihtiyaç duydukları eğitim ve kariyer danışmanlığı hizmetlerini yeterince alamadıklarına işaret etmekte ve bu alandaki destek ihtiyacını yeniden gündeme getirmektedir (Altun, 2015; Greene, 2006; Maxwell, 2007; Smith ve Wood, 2020).

Bağlamsal etmenler arasında öğrencilerin eğitim sistemine yönelik olumsuz tutumları dikkat çekicidir. Okulun dijital dönüşüme yönelik nitelikli işgücü hazırlama misyonu doğrultusunda bilişim alanında eğitim vermesine rağmen, giderilmesi gereken sorunlara da sahip olduğu belirlenmiştir. Ders içerikleri ve eğitim kalitesi konusunda katılımcıların eleştirileri, mesleki ve teknik eğitimin niteliğine ilişkin yaygın sorunları gözler önüne sermektedir. Bu durum, mesleki eğitimin ülkemizde hâlen yetenek gelişimini destekleyici fırsatlar sunmadığını savunan Tasli-Karabulut (2022) ve eğitimin kalitesinin mesleki eğitime yönelik eleştirilerin temelinde yer aldığını belirten Özer'in (2020) bulgularıyla örtüşmektedir.

Sosyal çevre ve liyakat ihlali olarak tanımlanan torpil konusu da çalışmanın önemli bulgularındandır. Torpilin, kamu personel yönetiminde performans düşüklüğü, olumsuz örgütsel iklim, itibar kaybı ve nitelikli personel kaybı gibi olumsuz sonuçları olduğu alanyazında belirtilmektedir (Yılmaz ve Çakıcı, 2021). Bu çalışmada katılımcıların torpille ilgili tutumları, liyakat ihlalinin güncel ve önemli bir sorun olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, nitelikli işgücünü oluşturacak özel yetenekli öğrencilerin sosyal adalet algısı ve kariyer gelişimini olumsuz etkileyebileceği için göz ardı edilmemeli ve kariyer engeli olarak ele alınmalıdır.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular derlendiğinde özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemeye yönelik öneriler şu başlıklarda toplanabilir:

Okul psikolojik danışmanları, özel yetenekli çocuk ve ergenlerin yetenek ve kariyer gelişiminde önemli role sahip olan destek kaynaklarından biridir (Yoo ve Moon, 2006). Bu çalışmada, özel yetenekli bireylerin kariyer gelişimlerine dair psikolojik danışmanların bilgi sahibi olmasının önemi ve gerekliliği gündeme gelmiştir. Bu açıdan, okul danışmanlarına hizmet içi eğitimler düzenlenmesi bu alandaki bilgi eksikliğini gidermek adına önemli bir adım olacaktır.

Psikososyal beceriler (azim, sabır, zaman yönetimi) ve kariyer kararsızlığı ile başa çıkma becerileri de kariyer karar verme sürecinde önemli bulunmuştur. Bu bağlamda özel yetenekli öğrencilere yönelik esneklik/yılmazlık ve motivasyon temelli müdahale programlarının uygulanmalı, BİLSEM ve örgün okullarda yaygınlaştırılmalıdır.

Ortaokul ve lise düzeyinde staj, mentorluk ve mesleki izleme programları oluşturulmalı; bu uygulamalar

öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini gerçek yaşam deneyimleriyle pekiştirmelerine olanak sağlamalıdır. Eğitim politikaları açısından da mesleki ve teknik eğitimde içerik ve kalite sorunları giderilmelidir.

Bu çalışma, aynı okula devam eden üç erkek öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcı tek okuldan ve sadece erkek öğrencilerden oluşması, çalışmanın temel sınırlılığıdır. Ancak MTAL gibi proje okullarında öğrenim gören BİLSEM öğrencilerinin temsil edildiği nadir çalışmalardan biri olması bakımından özgün bir nitelik taşımaktadır. Gelecek çalışmalarda kız öğrencilerin, farklı okul türlerinden ve sosyoekonomik düzeylerden bireylerin dahil edilmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma, özel yetenekli MTAL öğrencilerinin kariyer gelişim süreçlerine çok boyutlu bir bakış sunmakta ve potansiyellerini gerçekleştirmeleri için ihtiyaç duydukları desteğin önemini vurgulamaktadır.

Etik Bildirim: Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. 26.09.2023 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulundan etik komisyon izni alınmıştır.

Yazar Notu: Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında yürüttüğü doktora tezinin bir kısmından üretilmiştir.

Yazar Katkıları: Her iki yazar tüm bölümlere eşit derecede katkı sağlamıştır.

Finansman: Çalışmada herhangi finansal bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Çalışmada yazarlar arasında veya herhangi bir kurum ya da kuruluşla herhangi bir çıkar çatışması bulunmamıştır.

Veri Erişilebilirliği: Verilerin erişilebilirliği için yazarlardan izin alınması gerekmektedir.

Kaynakça

- Altun, F. (2015). *Üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik danışma ve rehberlik ihtiyaçları, psikolojik danışma yaşantıları ve rehber öğretmenlerin üstün yeteneklilerle ilgili yeterlilik düzeyleri*. [Doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Aydoğan, M. ve Tanrıseven, I., (2025). BİLSEM Gelecek Farkındalığı Psiko eğitim Programı'nın uygulamadaki yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, Erken Görünüm*. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.1512094>
- Beal, S.J., & Crockett, L.J. (2010). Adolescents' occupational and educational aspirations and expectations: Links to high school activities and adult educational attainment. *Developmental Psychology, 46*(1), 258-265. <https://doi.org/10.1037/a0017416>
- Bergman, L.R., Corovic, J., Ferrer-Wreder, L., & Modig, K. (2014). High IQ in early adolescence and career success in adulthood: Findings from Swedish longitudinal study. *Research in Human Development, 11*(3), 165-185. <https://doi.org/10.1080/15427609.2014.936261>
- Bölükbaş, S., & Gür, B.S. (2020). Tracking and inequality: The results from Turkey. *International Journal of Educational Development, 78*(5), 1-9. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijedudev.2020.102262>
- Bulut, B. ve Bacanlı, F. (2022). Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimi alanında 2000-2021 yılları arasında yapılmış olan makalelerin incelenmesi. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı, 5*(2), 51-69. <http://dx.doi.org/10.58501/kpdd.1172785>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Chen, C. P., & Wong, J. (2013). Career counseling for the gifted students. *Australian Journal of Career Development, 22*(3), 121-129. <https://doi.org/10.1177/1038416213507909>
- Demirbaş-Çelik, N., & Mertol, H. (2018). Gifted students' purpose in life. *Universal Journal of Educational Research, 6*(10), 2210-2216. <http://dx.doi.org/10.13189/ujer.2018.061019>
- Eker, A. (2023, 2-4 Kasım). BİLSEM gelecek hazırlığı psiko eğitim programının üstün yetenekli öğrencilerin kariyer karar verme yetkinlikleri ve gelecek beklentilerine etkisinin incelenmesi [Bildiri sunumu]. *VIII. Ulusal Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Kongresi*, Ankara, Türkiye.
- Greene, M. J. (2006). Helping build lives: Career and life development of gifted and talented students. *Professional School Counseling, 10*(1), 34-42. <https://doi.org/10.5330/prsc.10.1.b55j504360m48424>
- Güleç, S., Karaburçak, S., Tatar, V., ve Akalan, C. (2020). Özel yetenekli lise öğrencilerinin pozitif kariyer planlama tutumlarının incelenmesi ve normal gelişim gösteren popülasyon ile karşılaştırılması. *The Journal of Social Science, 4*(7), 318-327. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.684251>
- Işık, E. (2010). *Sosyal bilişsel kariyer teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisi* [Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Jung, J. Y. (2014). Modeling the occupational/career decision-making processes of adolescents of high intellectual ability. *Journal for the Education of the Gifted, 37*, 128-152. <https://doi.org/10.1177/0162353214529045>
- Jung, J. Y. (2017). Occupational/career decision-making thought processes of adolescents of high intellectual ability. *Journal for the Education of the Gifted, 40*, 50-78. <https://doi.org/10.1177/0162353217690040>
- Jung, Y. J. (2019). *The career decisions of gifted students and other high-ability groups*. Routledge.
- Kerr, B., & Vuyk, M. A. (2013). Career development for creatively gifted students. In Kim, K.H., Kaufman J.C., Baer, J., Sriraman, B. (Eds.). *Creatively gifted students are not like other students. Advances in Creativity and Giftedness*. Sense Publishers.
- Kurt, L.J. (2016). Career counseling for gifted students: Understanding student needs and strategies for success. *The Practitioner Scholar: Journal of Counseling and Professional Psychology, 5*(1), 156-168. https://ecommons.udayton.edu/edc_fac_pub/73
- Kuzgun, Y. (2008). *Meslek danışmanlığı: Kuramlar ve uygulamalar*. Nobel Yayınevi
- Leana-Taşçılar, M. Z. (2020) Özel yetenekli bireylerde kariyer gelişimi. D. M. Siyez ve T. M. Çaykuş (Eds.), *Yaşam boyu kariyer gelişimi* (ss. 313-332) içinde. Pegem Akademi.
- Lent, R. W., Brown, S. D. & Hackett, G. (1994). Toward unifying sociocognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. [Monograph]. *Journal of Vocational Behavior, 45*(1), 79-122. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1994.1027>
- Maxwell, M. (2007). Career counseling is personal counseling: A constructivist approach to nurturing the development of gifted female adolescents. *Career Development Quarterly, 55*, 206-224. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2007.tb00078.x>
- Miles, M. B., Huberman, M.A., & Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.) Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama ve Yerleştirme Kılavuzu*.
- Muratori, M. C., & Smith, C. K. (2015). Guiding the talent and career development of the gifted individual. *Journal of Counseling and Development, 93*, 173-182. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2015.00193.x>
- Özer, M. (2020). Türkiye'de Mesleki Eğitimde Paradigma Değişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40*(2), 357-384. <https://doi.org/10.17152/gefad.752523>
- Özer, M. (2021). Türkiye'de özel yeteneklilere yetenek geliştirme desteğinde Bilim ve Sanat Merkezleri: Mevcut durum ve iyileştirme alanları. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 17*(33), 727-749. <https://doi.org/10.26466/opus.810856>

- Robinson, A., Adelson, J. L., Kidd, K. A., Cash, K. M., Navarrete, K. M. & Cunningham, C. M. (2018). Effects of an engineering and science intervention on the science achievement of talented elementary students [Paper presentation]. The Annual Meeting of the American Educational Research Association, New York, United States.
- Sargın, N. & Demirelli, M. A. (2024). Examination of studies conducted with Psychological counselors on gifted students in Türkiye. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 11(2), 53-61. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12547460>
- Santaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2019). Velilerin gözüyle BİLSEM. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi- Journal of Qualitative Research in Education*, 7(1), 114- 133. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c1s.5m>
- Smith, C. K., & Wood, S. M. (2020). Supporting the career development of gifted students: New role and function for school psychologists. *Psychology in the Schools*, 57(10), 1558-1568. <https://doi.org/10.1002/pits.22344>
- Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), 3-54. <http://dx.doi.org/10.1177/1529100611418056>
- Taslı-Karabulut, V. (2022). State-led vocational education and training in Turkey through the lens of capability approach: Strategically important but not commonly shared. *Journal of Vocational Educational & Training*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/13636820.2022.2042723>
- Turunç, R., ve Kaya, Z. (2023, 2-4 Kasım). BİLSEM gelecek farkındalığı psikoeğitim programının özel yetenekli öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri üzerindeki etkisi. [Bildiri sunumu]. VIII. Ulusal Üstün yeteneklilerin Eğitimi Kongresi, Ankara, Türkiye.
- Wai, J. (2013). Investigating America's elite: Cognitive ability, education, and sex differences. *Intelligence*, 41, 203-211. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2013.03.005>
- Worrell F.C., Olszewski-Kubilius, P., & Subotnik, R. F. (2021). Serving gifted students: A talent development perspectives. In T. L. Cross & J. R. Cross (Eds.), *Handbook for counselors serving students with gifts and talents* (pp. 29-44). Prufrock Press.
- Wood, S. (2010). Best practices in counseling the gifted in schools: What's really happening? *Gifted Child Quarterly*, 54(1), 42-58. <https://doi.org/10.1177/0016986209352681>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F. ve Çakıcı, A. (2021). Kamu çalışanlarının liyakat ihlali algısı, kaynakları ve etkileri. *İş ve İnsan Dergisi*, 8(2), 195-208. <https://doi.org/10.18394/iid.875159>
- Yin, R. K. (1994). *Case study research: Design and methods* (2nd. ed.). Sage Publications, Inc.
- Yoo, J. E., & Moon, S. M. (2006). Counseling needs of gifted students: An analysis of intake forms at a university-based counseling center. *Gifted Child Quarterly*, 50(1), 52-61. <http://dx.doi.org/10.1177/001698620605000106>
- Yüreğilli Göksu, D. (2021). Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim ve öğretim. *Özel Yetenek ve Bilsenler* (ss. 191- 212) içinde. Millî Eğitim Bakanlığı.

Ek

Yarı-yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu

1. İleride hangi meslekleri seçmeyi düşünüyorsun?
2. Eğer bir karar verdiysen, hangi etmenleri dikkate alarak bu karara vardın?
3. Düşündüğün mesleklerin özellikleri nelerdir?
4. Seçmeyi düşündüğün meslek ne gibi beceriler gerektiriyor?
5. Farklı alanlara yönelik ilgi ve yeteneklerin var mı? Varsa bu durumun sana sağladığı faydalar nelerdir?
6. Mesleki hedeflerine ulaşırken sorun yaşarsan neler yaparsın?
7. Düşündüğün meslekte ulaşmayı hedeflediklerin nelerdir?
8. Hedeflerine ulaşmak için sence neler gerekmektedir?
9. Mesleki seçeneklere ilişkin ne kadar bilgi sahibisin?
10. Hedeflerine ulaşabilmek için ne tür sorunlar yaşayabilirsin?
11. İstedğin herhangi bir mesleği seçmekte özgür olsaydın kararın yine aynı olur muydu?
12. Soruların içeriği, uygunluğu ve sıralaması hakkında ne düşünüyorsun?

The Career Decision-Making Process of Gifted Students at Technical and Vocational Anatolian High School

Sunay Bulgurcu¹Mustafa Serdar Köksal²

ARTICLE INFO

DOI: 10.29299/kefad.1707207

Received: 27.05.2025

Revised: 30.09.2025

Accepted: 27.12.2025

Keywords:

Gifted,
Vocational and Technical High
School,
Career Decision-Making

ABSTRACT

The career decision-making process is critical and complex for typically developing individuals. This process can be even more stressful for gifted individuals who have unique needs and differences. This explorative case study aimed to investigate the career decisions and decision-making process of gifted students attending Vocational and Technical Anatolian High School. Three male students were selected using a criterion sampling method. Data were collected through semi-structured interviews conducted in the fall semester of the 2023-2024 academic year. Thematic analysis was employed to analyze the data; five sub-themes and two themes were produced. The sub-themes of self-appraisals, professional values, and psychosocial factors were categorized under the "individual characteristics" theme, while the sub-themes of education and social factors were categorized under the "contextual factors" theme. The current study revealed a reciprocal and cyclical relationship between individual characteristics and contextual factors in the career decision-making process. This study recommended that career programs implemented in Science and Art Centers (BILSEM) should be expanded to regular schools.

1. Introduction

Making a career decision is challenging in itself. Individuals have to make decisions on numerous issues throughout their lives; however, most of these decisions have limited long-term effects (Jung, 2019). Career decisions differ from daily decisions in this respect, and their outcomes vary in terms of both type and time. Career decisions, which can lead to psychological, sociological, and economic consequences, are important decisions that can cause short-, medium-, and long-term effects.

The career decision-making process varies within the framework of individual differences (Wood, 2010). While some studies have revealed the relationship between cognitive ability and academic and professional achievement (Wai, 2013), high IQ scores or having special abilities alone do not determine career success (Bergman et al., 2014). Although gifted individuals have some advantages in career development, they need various psychosocial skills and counseling support to turn these advantages into success (Chen & Wong, 2013; Muratori & Smith, 2015). Despite the fact that gifted individuals, who start the process of career awareness and evaluating career options earlier compared to their peers, need career counseling the most, few studies have been conducted on

career counseling for this group in both national and international literature (Altun, 2015; Bulut & Bacanlı, 2022; Sargın & Demirelli, 2024; Smith & Wood, 2020; Yoo & Moon, 2006).

The psychological support for elite athletes or performing artists is not adequately provided to academically gifted individuals (Subotnik et al., 2011). The social perception that these individuals do not need counseling services is a significant obstacle to providing the necessary support (Maxwell, 2007). Gifted individuals who cannot receive professional counseling support cannot use their potential adequately or may face the risk of failure (Jung, 2019). Psychosocial skills and strengths are among the basic factors that determine an individual's transition from special ability to expertise and distinction (Subotnik et al., 2011). Developmental beliefs, openness to learning, and the ability to delay gratification are expected to develop during the transition from potential to competence, whereas skills such as coping with competition, taking responsibility, risk management, resistance to peer pressure, and emotional regulation are expected to develop during the transition from competence to expertise (Worrell et al., 2021).

Psychological counselors are expected to understand the needs of individuals with these characteristics and plan

Corresponding Author¹ : Sunay Bulgurcu, Dr., Ministry of National Education (MoNE) sunaybulgurcu@gmail.com

Author² : Mustafa Serdar Köksal, Prof. Dr., Special Education, Faculty of Education, Hacettepe University, Türkiye
serdar.koksal@hacettepe.edu.tr

their counseling services accordingly. However, counselors experience difficulties with implementing differentiated career counseling because of heavy workloads and different demands within the school (Smith & Wood, 2020). Moreover, a lack of knowledge about the specific needs of gifted individuals can cause counselors to feel inadequate (Kurt, 2016). Therefore, career counseling services provided to gifted individuals are limited in both scope and content. Gifted individuals, who differ from others in terms of motivation levels, lifestyle preferences, and values, question the meaning of professions for their life and future; in this respect, they need opportunities to increase their self-awareness (Maxwell, 2007; Muratori & Smith, 2015). Nevertheless, traditional counseling methods are usually employed for gifted individuals (Leana-Taşçılar, 2020).

In a study on Science and Art Centers (BILSEM) providing enriched education to gifted individuals in Türkiye, parents of primary school students stated that BILSEM contributed to their children's personal, social, and creative development, but that they received inadequate guidance services (Saritaş et al., 2019). Likewise, although BILSEM students attending grades 8–12 experienced problems in various areas, school counselors, students, and parents indicated that these students received inadequate guidance services. Whereas 38.5% of the 343 participating students stated that they had received no help from the guidance service, only 4% reported that they had received help (Altun, 2015). These findings indicate that students experience problems with access to guidance services and the current services are limited in meeting their needs.

To solve the problems above, consecutive BILSEM Career Guidance Programs were prepared and put into practice in 2021. In this regard, psychoeducational programs titled "Future Awareness" were developed for primary school, "Future Readiness" for secondary school, and "Future Planning" for high school. The said programs were found to positively affect students' career development (Aydoğan & Tanrıseven, 2025; Eker, 2023; Turunç & Kaya, 2023). However, these studies on interventions were conducted with limited samples and usually with younger age groups.

The career development of gifted individuals is a relatively new field, which has been studied in a limited way (Chen & Wong, 2013). A literature review indicates a lack of diversity in the career development of gifted individuals (Greene, 2006). There is still no theoretical framework, specific to gifted individuals, for career development, which can be explained by numerous theories, models, and approaches (Jung, 2019). The Social Cognitive Career Theory (SCCT) explains how individuals make career decisions through the interaction of personal, environmental, and cognitive factors (Lent et al., 1994). This theory states that social environments, such as school, family, and friends, provide direct and indirect learning experiences, shaping the career prospects of children and adolescents. Due to these experiences, individuals seek

answers to the question, "Can I do this?", which creates a perception of self-efficacy (Işık, 2010). Additionally, outcome expectancy, which refers to an individual's expectations regarding the outcome of their behaviors, is also important in the career choice process. These two perceptions determine an individual's career goals, which are their response to the question, "How much do I want to do this?" (Lent et al., 1994). The present study adopted the SCCT, which applies to different sociocultural contexts and individuals, as a theoretical framework to explain the career decision-making process of gifted high school students.

The current research was conducted at a thematic Vocational and Technical Anatolian High School (VTAHS), implementing a project in the field of information technologies in Türkiye. Türkiye prioritizes vocational education in line with its long-term and sustainable development goals; hence thematic high schools are opened accordingly (Özer, 2020). Additionally, the "1000 Schools in Vocational Education Project" was launched to decrease the achievement gap between schools, which is one of the main problems of the education system (Bölükbaş & Gür, 2020). The VTAHS, where the present research was conducted, was opened within the scope of this project. The main objective of the current work was to examine the career decisions of gifted VTAHS students and the factors shaping these decisions. The study aimed to provide original and theoretical contributions to students' career development by examining the key concepts of the SCCT, namely self-efficacy and outcome expectancy, along with environmental factors. In this regard, the main research problems were determined in the following way:

1. What are the career decisions of gifted VTAHS students?
2. What factors shape the career decisions of gifted VTAHS students?

The responses to the questions above will fill a gap in the literature regarding the career development processes of gifted students and shed light on practices that will enable the training of a qualified workforce at both individual and societal levels.

2. Method

2.1. Design

Yin (1994) categorized case studies into three depending on research purpose: descriptive, exploratory, and explanatory. Yin stated that an exploratory case study was employed when the research aimed to answer the question "what." This study preferred an exploratory case study since it sought answers to the question "what" factors shaped the career decisions of gifted VTAHS students. The current research addressed each of the high school students identified as gifted individuals as a case. Owing to this design preferred, participants not only provided information or generated data for the researcher but were

also considered experts in their conditions (Miles et al., 2014).

2.2. Study Group

In Türkiye, gifted students are eligible to enroll in BILSEM after the nomination, diagnosis, and placement stages (Ministry of National Education [MoNE], 2024). The study group comprised three male students who were diagnosed with general intellectual ability and were attending BILSEM. Since qualitative case studies aim to generate in-depth data (Yin, 1994), the sample size was kept small for illustrative purposes. The objective was not generalizability but a detailed understanding of the cases.

Participants were selected using criterion sampling, one of the purposive sampling methods. Therefore, being a BILSEM student and meeting particular requirements were identified as criteria for participants. Accordingly, the VTAHS, which was implementing a project in the field of information technologies, was selected as the school where the research would be performed. Factors such as this school's central placement system, accepting students from across the country, students' adaptation to the school and dormitory, and the intensity of the vocational courses students take were considered. Therefore, the study did not include preparatory class or 9th-grade students. Furthermore, since this school was newly opened, it did not have 12th-grade students yet. In line with this, volunteer students from among 10th and 11th-grade students who fulfilled the criteria participated in the research. However, despite meeting the criteria, one 10th-grade student did not participate in the study because he did not volunteer.

Participants were not paid any fees or provided financial support. Participants' identities were kept confidential, and each was coded as P1, P2, and P3. Table 1 contains information on participants.

Table 1.

Information on participants

Code	Grade	Gender	Area of Ability	Boarding Status	Interview Date
P1	11	Male	General intellectual	Daytime student, lives with his family	25.10.2023
P2	10	Male	General intellectual	Daytime student, lives with his relative	26.10.2023
P3	10	Male	General intellectual	Boarder	26.10.2023

Table 1 shows that one student lives with his family, one in a dormitory, and one in his relative's house. It is the study's limitation that all participants were male; however, this situation is associated with the current student profile of the school. The VTAHS is a coeducational school with a limited quota, with males constituting the majority of the enrolled students.

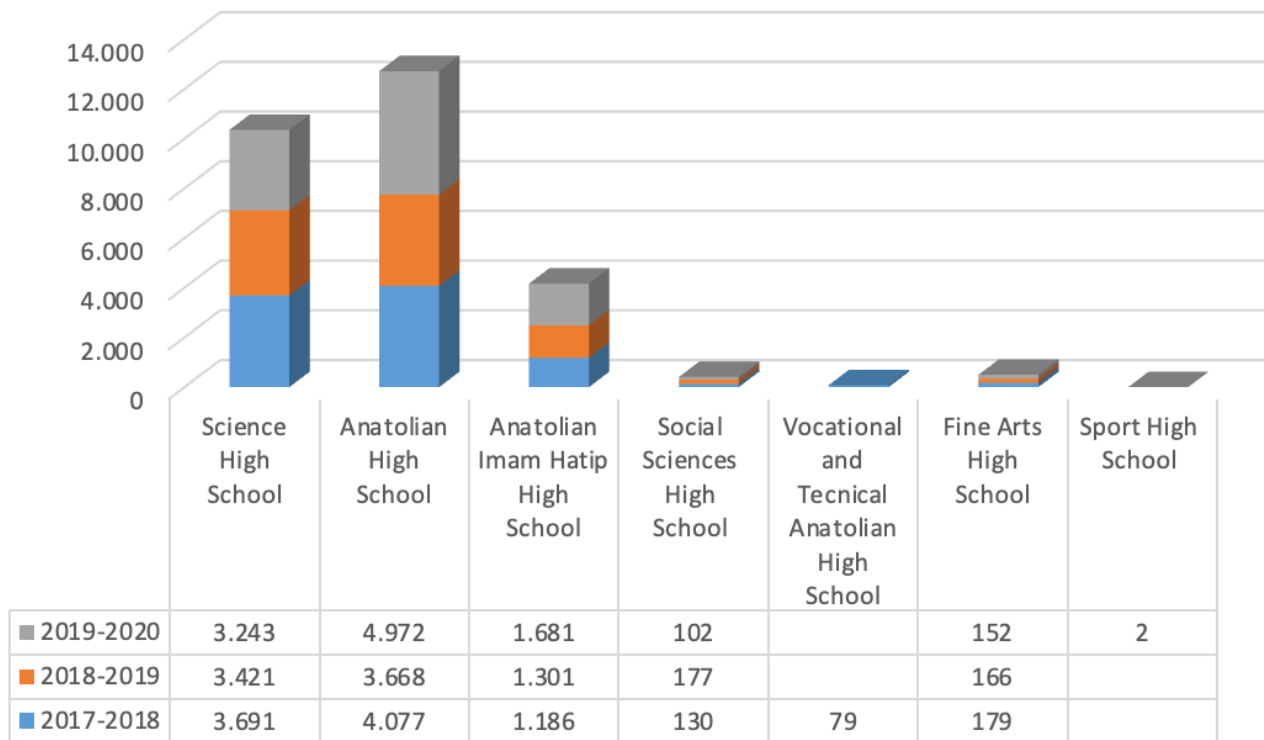
2.3. Procedure

The institution where the research would be conducted was identified after the necessary permissions were obtained. Vocational education in Türkiye is a field that is continuously included in development plans and has become a "national issue." Improvement efforts that place more emphasis on academic and general skills in vocational education have recently come to the fore (Özer, 2020). A different picture emerges upon examining the types of schools attended by gifted students and those who attend BILSEM. Figure 1 below shows the distribution of high school students attending BILSEM by school type and year.

As seen in Figure 1, gifted high school students mainly attended Anatolian and Science High Schools between 2017 and 2020. The attendance rate of Fine Arts and Social Sciences High Schools remained quite low. The number of students enrolled in Fine Arts High Schools tended to decrease between these years and was 179, 166, and 152 students, respectively. Only two students attended Sports High Schools in the 2019-2020 academic year, while 79 students attended VTAHS in the 2017-2018 academic year. Non-attendance of VTAHS by students after 2018 was associated with the change in the High School Transition System (LGS) that went into effect that same year.

This study was completed at a VTAHS at the center of the above-mentioned improvement efforts. The first researcher, who worked as a school counselor, conducted interviews on October 25 and 26, 2023. Since the participants in this study were under the age of 18, written parental consent was received from the students' parents for their children's participation in the research. Likewise, before the start of the interviews, the study's purpose and content were explained to the students, and written consent, stating that the students volunteered to participate in the research and that the interviews would be audio-recorded on the phone, was obtained.

Since the school does not have an independent guidance service, the interviews were held in available, quiet areas. The students answered the questions in 25-30 minutes, during which the interviews were audio-recorded. The first researcher frequently sought confirmation from the interviewees during the interviews and asked follow-up questions on points that required clarification or that caught the researcher's attention.

Figure 1. Distribution of High School Students Receiving Education at Science and Art Centers (SACs) (Özer, 2021)

2.4. Measures

2.4.1. Semi-structured student interview form

The study used a semi-structured interview form as the primary data collection instrument. Field notes were also taken to ensure data diversity. The first researcher prepared the interview questions by reviewing the literature and the key concepts of the SCCT. The appendix contains the semi-structured interview questions prepared, while some sample questions are presented below:

1. What professions do you plan to pursue in the future?
2. What factors did you consider when making a decision?

The need to clarify some questions emerged during the interviews. For instance, the question "What are the characteristics of the professions you are considering?" was clarified with explanations of working conditions, the required education, etc. Furthermore, the question "What problems might you experience in achieving your goals?" was rewritten as "What problems might you experience in achieving your goals, and what obstacles do you face?"

2.5. Data Analysis

B The interview data were transcribed verbatim. Prior to the analysis, the interview transcripts were sent to each participant, and the participant's confirmation of the content was obtained. To this end, a confirmation interview was conducted once with each participant. A thematic analysis (Braun & Clarke, 2006) method was employed in

the data analysis. In this process, all data were prepared for analysis by listening to and reading them several times; codes were created, and finally, sub-themes and themes were identified. Microsoft Office software was used for coding in line with the researchers' preference. For instance, responses such as "vocational courses are inefficient...", "vocational courses are the waste of time...", and "the education provided is mostly of poor quality..." were coded as "negative evaluations of the school" and evaluated under the sub-theme of "education" and the theme of "contextual factors." The first researcher generated 53 codes in total. A second independent coder reached a consensus on 45 codes, and an inter-coder agreement was calculated to be 84% (45/53x100). Discrepancies were discussed and resolved, and full agreement was achieved.

Additionally, the first researcher transferred the field notes to a computer environment and gave the date and page number. The field notes were not analyzed separately, providing an opportunity for comparison with the data from the interviews and context enrichment. Evaluation interviews were held with the second author throughout the study. After the preliminary study process was explained verbally, the data analysis was submitted to the second author for their opinion and approval.

2.6. Credibility

Various precautions were taken to increase the quality and credibility of this case study. First, expert opinions were received on the semi-structured interview questions prepared based on the literature. The 12 questions in the

draft form were sent via email to nine experts working in the field of the education and career counseling of gifted individuals. Except for the two experts who could not be reached, of the remaining seven experts, four provided feedback, including a professor from the Department of Special Education and assistant professors from the Departments of Educational Sciences, Basic Education, Mathematics, and Science Education. The questions were revised in line with the experts' feedback. Moreover, a lecturer (Ph.D.) with experience in qualitative research in gifted education coded the interviews. Inter-coder agreement was determined to be 84%.

Furthermore, the procedures were meticulously recorded and reported. The results were presented with multiple direct quotations, and data diversity was ensured (Yıldırım & Şimşek, 2018). Additionally, the first researcher included their prejudices and thoughts in the researcher's notes throughout the study.

3. Results

The current study aimed to investigate the career decision-making processes of gifted VTAHS students. The findings from the interviews, analyzed based on the SCCT, are presented under two main themes: individual characteristics and contextual factors. The following sections include participant quotations concerning the sub-themes and codes under the themes. Participants are indicated in parentheses as P1, P2, and P3.

3.1. Individual Characteristics

According to the findings from the study, individual characteristics were explained by participants by addressing self-appraisals, professional values, and psychosocial characteristics. Table 2 below lists the codes and sub-themes created for individual characteristics.

As seen in Table 2, three codes were created under the sub-theme of self-appraisals: occupational fields, areas of interest, and self-confidence. Participants' responses regarding the professions they were considering selecting were grouped under the code of occupational fields. Participants' statements are given below:

"I'm considering a career in cybersecurity. I'm interested in musical instruments, and people say I have a beautiful voice. I'm not sure, but I have probably a chance at becoming a voice-over artist." (P1). "I'm targeting to work in the IT and technology sector. I don't know exactly what I want to do right now. I'm also interested in football; I'd actually like to be a manager." (P2).

"I'm considering pursuing software-related careers. I choose software-related careers because they offer promising opportunities and have good salaries. If I believed I could make progress, I'd want to be a scientist." (P3).

The personal areas of interest that participants considered when making their career decisions were discussed under the code of areas of interest. Participants' statements are presented below:

"Cybersecurity is a novel field that has emerged due to technological advancements in the world. The fact that it's a future-oriented profession and my area of interest helped me make the decision. It is a profession I believe I can be happy in and enjoy." (P1).

"I'm considering these professions since they are fields I love and they have taken a significant place in my life to the present day. I believe these professions are the best for my future and development." (P3).

Participants' beliefs about achieving their career goals were evaluated under the code of self-confidence. Examples of quotations with regard to this code are as follows:

"I can achieve my goals. I know it's difficult, but not impossible; I can do it." (P1).

"I'm considering actively going into business and establishing my own company. I'm confident with computers; I've been interested in computers since I was a child, and I really love them. I do this due to my ability to understand... I have reached a certain point; I think I have the capacity." (P2).

"I have chosen these professions because self-improvement is always crucial and I'm constantly striving to improve myself." (P3).

The sub-theme of professional values includes the elements that participants attached importance to in their career choice process. Three codes were produced under this sub-theme: working conditions, high expectations, and income. The statement concerning the code of working conditions is as follows:

"Since I will be doing this job for the rest of my life, it must be a job that suits my preferred living conditions. I don't want to work in a job that requires me to work eight hours a day. I can also work remotely, and I want to visit a lot of places. The job I want shouldn't restrict me or hinder me from realizing my dreams. The best jobs that suit my wishes are related to computers." (P3)

The code of high expectations was evaluated within the scope of participants' career goals. Participants' statements are given below:

"I want to have a respected position at a famous technology company and be proud of myself." (P1).

"I'd like to have a vision with groundbreaking inventions like Elon Musk or Jeff Bezos, or I'd like to manage such companies." (P2).

"I want to become one of the best in my field and make a name for myself" (P3). These responses were supported by field notes, "high expectations, big dreams" (Researcher's diary, 26.10.2023).

An example of a quotation for the income code under the sub-theme of professional values is as follows: *"This is the inevitable truth: I ask myself questions, is there money in this job? Will it bring good income? The average salary for IT professions is high." (P2).*

The personal characteristics participants regarded as necessary to achieve their goals were grouped under the subtheme of psychosocial characteristics. Three codes (perseverance and effort, time management, and patience) were created. The codes in the participant responses were interwoven; therefore, the sample quotations from participants are presented together in a similar way. The statements are given below:

"Perseverance and effort are required. When I encounter a problem, I try to solve it on my own. I can push myself harder. I think I have nothing to lose but a lot to gain." (P2).

"My biggest obstacle is actually myself. I can experience laziness, indiscipline, and a loss of motivation. However, most importantly, I shouldn't waste time. If I don't use my time correctly, I may not reach my goals. I'm working on how to use my time and how to spend it more effectively." (P1). *"Hard and planned work is crucial. If I'm patient and work hard, I'll achieve my goals. When I experience a problem, I take a break and rest for a while and think calmly about what I need to do. When I'm not patient, I'm afraid of giving up."* (P3).

Table 2.

Sub-themes and codes under the theme of individual characteristics

Theme	Sub-theme	Codes
Individual characteristics	Self-appraisals	Occupational fields Areas of interest Self-confidence
	Professional values	Working Conditions High Expectations Income
	Psychosocial factors	Time management Perseverance and effort Patience

3.2. Contextuall Factors

According to the findings from the study, contextual factors are explained by education and social factors. Table 3 lists the codes and sub-themes generated for the theme of contextual factors.

Table 3.

Sub-themes and codes under the theme of contextual factors

Theme	Sub-theme	Codes
Contextual factors	Education	Criticism of the education system Positive evaluations of the school Negative evaluations of the school
	Social factors	Social networks Nepotism Economic conditions

As seen in Table 3, the sub-theme of education contains three codes: criticism of the education system, negative evaluations of the school, and positive evaluations of the school. Each participant answered the opening question, "What things do you like and dislike about the school?" as follows: *"I could talk about this for a class hour; I have a lot to say."*

A sample quotation obtained from participants for the code of criticism of the education system is presented below: *"I love learning new things, but I'm disillusioned with school due to the country's education system. Classes are tiring due to long school hours. There are also compulsory courses..."* (P1).

Since participants expressed both positive and negative evaluations of the school simultaneously, quotations for both codes are presented together in a similar way.

"School is like an institution that trains workers. I believe it is an institution that fails to provide a truly effective and quality learning environment. Despite being a school supported by the state, the education it provides is mostly of poor quality" (P3).

"We have a lot of opportunities and the chance to develop projects, but vocational courses are inefficient and inadequate" (P1).

"I'm not happy with the large number of vocational courses and the fact that they are a waste of time." (P2).

The sub-theme of social factors includes three codes: social networks, nepotism, and economic conditions. The opinions on the social networks code are as follows: *"Communication is extremely important in the IT field, and connections with certain people are important."* (P3).

The opinions on the nepotism code are given below: *"Unfortunately, the concept of nepotism is prevalent in the IT field, as in every profession, in Türkiye. I can face unfortunate consequences because of nepotism, no matter how good I am. This scares me; I feel I should make myself stand out somehow."* (P2).

The opinions on the code of economic conditions are as follows: *"Although I trust myself in my computer skills, financial circumstances scare me. The financial problems I experience are my biggest obstacle. I think I shouldn't be in Türkiye to achieve my goals."* (P1).

4. Discussion

The objective of this case study was to examine the career decision-making processes of gifted students attending VTAHS. The interaction between individual characteristics (self-appraisals, professional values, and psychosocial factors) and contextual factors (education and socio-environmental factors) was examined within the framework of the key concepts of the SCCT (Lent et al., 1994). The findings clearly revealed the decisive role of both individual characteristics and environmental conditions in the career decisions of gifted students, in addition to their tendency to choose careers in the fields of information technology and engineering.

Under the theme of individual characteristics, it was found that participants' interests came to the fore in their career choices. This finding supports path analysis studies by Jung (2014, 2017), revealing the determinant impact of professional interests and attitudes on career decisions

It was found that gifted students' interests developed due to their self-appraisals and the feedback they received; they dedicated time to their interests and acquired competence accordingly.

Moreover, participants had high perceptions of self-efficacy due to their placement in a school with a high percentile on the selective High School Entrance Exam (LGS). It can be stated that the assumption that self-efficacy beliefs in the SCCT depend to a particular extent on an individual's abilities is supported in this respect (Lent et al., 1994). Although students are aware of psychosocial factors (time management, perseverance, and patience) and contextual obstacles such as the education system, nepotism, and economic conditions in achieving their career goals, they maintain their self-confidence and expect positive outcomes. Güleç et al. (2020) conducted a study with 44 BILSEM and 62 undiagnosed high school students on gifted students' career planning skills and found a significant difference in terms of career optimism. The optimistic attitude of participants in the current study is parallel to the findings of the above-mentioned work. It also indicates that socio-emotional characteristics are decisive in career development.

Participants' professional values, such as working conditions, income, and high expectations, affected their decision-making processes. Individuals in adolescence begin to determine their priorities and focus on areas compatible with their professional values with the development of cognitive and abstract thinking (Kuzgun, 2008). While the study conducted by Demirbaş-Çelik and Mertol (2018) with BILSEM students showed that the goals of success, career, economic power, and social contribution came to the fore, this study revealed that participants prioritized success, prestige, and income expectations, but did not have the goal of social contribution. This agrees with the expectations of gifted individuals seeking prestige and high-income professions (Kerr & Vuyk, 2013). The fact that science, technology, engineering, and mathematics (STEM) fields are critical for global competition and quality of education is one of the primary reasons for investments in gifted individuals in developed countries (Robinson et al., 2018). The fact that BILSEM graduates in Türkiye mainly tend to these fields is parallel to students' inclination toward informatics and engineering fields in this study (Yüreğilli Göksu, 2021).

In Türkiye, where university entrance exam results determine students' career decisions, it is expected that career decisions are compatible with the type of school they attend (Bölükbaş & Gür, 2020). The SCCT suggests that various learning experiences play an essential role in

students' discovery of their abilities, interests, and values. It is important that career counseling services provided to gifted individuals at the secondary and high school levels be supported with mentoring, internship, and apprenticeship programs tailored to the characteristics of their environment and society (Smith & Wood, 2020). Research revealing the needs of BILSEM students in Türkiye for career support, such as internship, apprenticeship, career monitoring, and guidance (Altun, 2015), agrees with the findings of this study. Participants in this study are also supported by in-school and out-of-school vocational activities.

Although participants made career choices within the framework of their school type and areas of interest, they had career dreams in different fields, such as music, sports, or academia. This reflects the phenomenon of "multiple potential," conceptualized as having interests and abilities in diverse fields (Jung, 2019), and participants should be evaluated for multiple potential. On the contrary, it is remarkable that there was a discrepancy in the present study between the career an individual believes they can achieve and the career they dream of, because of economic and social factors. One participant clearly stated that he regarded his financial difficulties as an obstacle. This participant said that he was considering software-related professions despite dreaming of becoming a scientist. Students' tendency to pursue different fields indicates that contextual factors can limit an individual's potential and that students are forced to make pragmatic choices in their decisions. Therefore, these findings support the study by Beal and Crockett (2020).

Moreover, one student who did not participate in the research experienced difficulties in the career decision-making process and difficulty fulfilling the expected professional development tasks. This indicates that gifted students do not receive adequate education and career counseling services they need, bringing the need for support in this area to the agenda again (Altun, 2015; Greene, 2006; Maxwell, 2007; Smith & Wood, 2020).

Students' negative attitudes toward the education system are remarkable among the contextual factors. Although the school provides education in the IT field in line with its mission to prepare a qualified workforce for digital transformation, it was also determined to have problems that should be eliminated. Participants' criticisms of course content and education quality demonstrate common problems with the quality of vocational and technical education. This agrees with the findings of Taslı-Karabulut (2022), arguing that vocational education in Türkiye still does not offer opportunities to support talent development, and Özer (2020), stating that the quality of education is at the center of criticisms of vocational education.

The issue of nepotism, which is defined as a social environment and merit violation, is also one of the important findings of this study. The literature states that

nepotism has negative consequences in public personnel management, such as poor performance, a negative organizational climate, loss of reputation, and loss of qualified personnel (Yılmaz & Çakıcı, 2021). Participants' attitudes toward nepotism in the current study stress that a merit violation is a current and significant problem. This should not be ignored and should be considered a career obstacle since it can adversely affect the perception of social justice and the career development of gifted students who will constitute a qualified workforce.

Upon summarizing the findings from the present study, recommendations for supporting the career development of gifted students can be gathered under the following headings:

School psychological counselors are among the support sources with a significant role in the talent and career development of gifted children and adolescents (Yoo & Moon, 2006). The current study stressed the importance and necessity of psychological counselors' knowledge of the career development of gifted individuals. In this respect, providing in-service training for school counselors would be an essential step toward eliminating the knowledge gap in this area.

Additionally, psychosocial skills (perseverance, patience, and time management) and coping with career indecision were found to be crucial in the career decision-making process. Hence flexibility/resilience and motivation-based intervention programs for gifted students should be implemented and made widespread in BILSEM and mainstream schools.

Internship, mentoring, and career monitoring programs should be established at the secondary and high school levels; these practices should enable students to reinforce their interests and abilities with real-life experiences. In terms of educational policies, content and quality issues in vocational and technical education should also be eliminated.

The present study was conducted with three male students attending the same school. The fact that participants consisted of only male students from a single school is a fundamental limitation of this study. However, the current research is unique in that it is one of the few studies that represent BILSEM students studying at project schools, such as VTAHS. It is recommended that future research include female students and individuals from different school types and socioeconomic levels.

Consequently, the current work presents a multifaceted perspective on the career development processes of gifted VTAHS students and highlights the importance of the support they need to realize their potential.

Ethical Considerations: This study was conducted in full compliance with all rules specified in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive." None of the actions defined under the

second section of the Directive, titled "Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics," were committed. Ethical approval was granted by the Ethics Committee of Hacettepe University on September 26, 2023.

Author's Note: This study was produced from a part of the doctoral dissertation written by the first author under the supervision of the second author.

Author Contributions: Both authors contributed equally to all sections.

Funding: The present study received no financial support.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors or with any institution or organization.

Data Accessibility: Permission should be obtained from the authors to ensure the accessibility of data.

References

- Altun, F. (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik danışma ve rehberlik ihtiyaçları, psikolojik danışma yaşantıları ve rehber öğretmenlerin üstün yeteneklilerle ilgili yeterlilik düzeyleri [Counseling needs and experiences of gifted students and school counselors' professional competence related to gifted students]. [Doctoral dissertation, Karadeniz Technical University]. Ulusal Tez Merkezi.
- Aydoğan, M., & Tanrıseven, I., (2025). BİLSEM Gelecek Farkındalığı Psikoeğitim Programı'nın uygulamadaki yansımaları [Reflections of BILSEM Future Awareness Psychoeducation Program in Practice]. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, Online First*. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdersisi.1512094>
- Beal, S.J., & Crockett, L.J. (2010). Adolescents' occupational and educational aspirations and expectations: Links to high school activities and adult educational attainment. *Developmental Psychology, 46*(1), 258-265. <https://doi.org/10.1037/a0017416>
- Bergman, L.R., Corovic, J., Ferrer-Wreder, L., & Modig, K. (2014). High IQ in early adolescence and career success in adulthood: Findings from Swedish longitudinal study. *Research in Human Development, 11*(3), 165-185. <https://doi.org/10.1080/15427609.2014.936261>
- Bölükbaş, S., & Gür, B.S. (2020). Tracking and inequality: The results from Turkey. *International Journal of Educational Development, 78*(5), 1-9. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijedudev.2020.102262>
- Bulut, B., & Bacanlı, F. (2022). Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimi alanında 2000-2021 yılları arasında yapılmış olan makalelerin incelenmesi [Examining the articles made between 2000-2021 in the field of career development of gifted students]. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı, 5*(2), 51-69. <http://dx.doi.org/10.58501/kpdd.1172785>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Chen, C. P., & Wong, J. (2013). Career counseling for the gifted students. *Australian Journal of Career Development, 22*(3), 121-129. <https://doi.org/10.1177/1038416213507909>
- Demirbaş-Çelik, N., & Mertol, H. (2018). Gifted students' purpose in life. *Universal Journal of Educational Research, 6*(10), 2210-2216. <http://dx.doi.org/10.13189/ujer.2018.061019>
- Eker, A. (2023, November 2-4). BİLSEM gelecek hazırlığı psikoeğitim programının üstün yetenekli öğrencilerin kariyer karar verme yetkinlikleri ve gelecek beklentilerine etkisinin incelenmesi [Examining the effect of the BILSEM future readiness psychoeducation program on gifted students' career decision-making competencies and future expectations] [Paper presentation]. VIII. Ulusal Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Kongresi [The 8th National Congress on the Education of Gifted Children], Ankara, Türkiye.
- Greene, M. J. (2006). Helping build lives: Career and life development of gifted and talented students. *Professional School Counseling, 10*(1), 34-42. <https://doi.org/10.5330/prsc.10.1.b55j504360m48424>
- Güleç, S., Karaburçak, S., Tatar, V., & Akalan, C. (2020). Özel yetenekli lise öğrencilerinin pozitif kariyer planlama tutumlarının incelenmesi ve normal gelişim gösteren popülasyon ile karşılaştırılması [Investigation of positive career planning attitudes of gifted high school students and comparison with normal development population]. *The Journal of Social Science, 4*(7), 318-327. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.684251>
- Işık, E. (2010). Sosyal bilişsel kariyer teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisi [Effects of a social cognitive career theory-based group intervention on career decision self-efficacy and vocational outcome expectations among undergraduate students] [Doctoral dissertation, Çukurova University]. Ulusal Tez Merkezi.
- Jung, J. Y. (2014). Modeling the occupational/career decision-making processes of adolescents of high intellectual ability. *Journal for the Education of the Gifted, 37*, 128-152. <https://doi.org/10.1177/0162353214529045>
- Jung, J. Y. (2017). Occupational/career decision-making thought processes of adolescents of high intellectual ability. *Journal for the Education of the Gifted, 40*, 50-78. <https://doi.org/10.1177/0162353217690040>
- Jung, Y. J. (2019). *The career decisions of gifted students and other high-ability groups*. Routledge.
- Kerr, B., & Vuyk, M. A. (2013). Career development for creatively gifted students. In Kim, K.H., Kaufman J.C., Baer, J., Sriraman, B. (Eds.). *Creatively gifted students are not like other students. Advances in Creativity and Giftedness*. Sense Publishers.
- Kurt, L.J. (2016). Career counseling for gifted students: Understanding student needs and strategies for success. The Practitioner Scholar: *Journal of Counseling and Professional Psychology, 5*(1), 156-168. https://ecommons.udayton.edu/edc_fac_pub/73
- Kuzgun, Y. (2008). *Meslek danışmanlığı: Kuramlar ve uygulamalar [Career counseling: Theories and practices]*. Nobel Yayınevi
- Leana-Taşçılar, M. Z. (2020) Özel yetenekli bireylerde kariyer gelişimi [Career development of gifted individuals]. D. M. Siyez & T. M. Çaykuş (Eds.), In *Yaşam boyu kariyer gelişimi [Lifelong career development]* (pp. 313-332). Pegem Akademi.
- Lent, R. W., Brown, S. D. & Hackett, G. (1994). Toward unifying sociocognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. [Monograph]. *Journal of Vocational Behavior, 45*(1), 79-122. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1994.1027>
- Maxwell, M. (2007). Career counseling is personal counseling: A constructivist approach to nurturing the development of gifted female adolescents. *Career Development Quarterly, 55*, 206-224. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2007.tb00078.x>
- Miles, M. B., Huberman, M.A., & Saldana, J.(2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.) Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı [Ministry of National Education]. (2024). *Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama ve Yerleştirme Kılavuzu [BILSEM Student Diagnosis and Placement Guide]*.

- Muratori, M. C., & Smith, C. K. (2015). Guiding the talent and career development of the gifted individual. *Journal of Counseling and Development*, 93, 173–182. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2015.00193.x>
- Özer, M. (2020). Türkiye’de Mesleki Eğitimde Paradigma Değişimi [The Paradigm Shift in Vocational Education and Training in Turkey]. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2), 357-384. <https://doi.org/10.17152/gefad.752523>
- Özer, M. (2021). Türkiye’de özel yeteneklilere yetenek geliştirme desteğinde Bilim ve Sanat Merkezleri: Mevcut durum ve iyileştirme alanları [Science and Art Centers in support of talent development for gifted and talented students: Current situation and areas for improvement]. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(33), 727-749. <https://doi.org/10.26466/opus.810856>
- Robinson, A., Adelson, J. L., Kidd, K. A., Cash, K. M., Navarrete, K. M. & Cunningham, C. M. (2018). Effects of an engineering and science intervention on the science achievement of talented elementary students [Paper presentation]. The Annual Meeting of the American Educational Research Association, New York, United States.
- Sargın, N., & Demirelli, M. A. (2024). Examination of studies conducted with Psychological counselors on gifted students in Türkiye. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 11(2), 53-61. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12547460>
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü., & Çatalbaş, G. (2019). Velilerin gözüyle BİLSEM [Science and Art Centers (SAC) According to the Parents]. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi- Journal of Qualitative Research in Education*, 7(1), 114- 133. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c1s.5m>
- Smith, C. K., & Wood, S. M. (2020). Supporting the career development of gifted students: New role and function for school psychologists. *Psychology in the Schools*, 57(10), 1558–1568. <https://doi.org/10.1002/pits.22344>
- Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P., & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), 3-54. <http://dx.doi.org/10.1177/1529100611418056>
- Taşlı-Karabulut, V. (2022). State-led vocational education and training in Turkey through the lens of capability approach: Strategically important but not commonly shared. *Journal of Vocational Educational & Training*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/13636820.2022.2042723>
- Turunç, R., & Kaya, Z. (2023, November 2-4). BİLSEM gelecek farkındalığı psikoeğitim programının özel yetenekli öğrencilerin kariyer keşfi davranışları ve karar verme becerileri üzerindeki etkisi [The effect of the BİLSEM future awareness psychoeducation program on gifted students’ career exploration behaviors and decision-making skills] [Paper presentation]. [Paper presentation]. VIII. Ulusal Üstün yeteneklilerin Eğitimi Kongresi [The 8th National Congress on the Education of Gifted Children], Ankara, Türkiye.
- Wai, J. (2013). Investigating America's elite: Cognitive ability, education, and sex differences. *Intelligence*, 41, 203–211. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2013.03.005>
- Worrell F.C., Olszewski-Kubilius, P., & Subotnik, R. F. (2021). Serving gifted students: A talent development perspectives. In T. L. Cross & J. R. Cross (Eds.), *Handbook for counselors serving students with gifts and talents* (pp. 29-44). Prufrock Press.
- Wood, S. (2010). Best practices in counseling the gifted in schools: What’s really happening? *Gifted Child Quarterly*, 54(1), 42–58. <https://doi.org/10.1177/0016986209352681>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods in social sciences]* (11th Edition). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, F., & Çakıcı, A. (2021). Kamu çalışanlarının liyakat ihlali algısı, kaynakları ve etkileri [Perception, resources and effects of merit violation of public employess]. *İş ve İnsan Dergisi*, 8(2), 195-208. <https://doi.org/10.18394/iid.875159>
- Yin, R. K. (1994). *Case study research: Design and methods* (2nd. ed.). Sage Publications, Inc.
- Yoo, J. E., & Moon, S. M. (2006). Counseling needs of gifted students: An analysis of intake forms at a university-based counseling center. *Gifted Child Quarterly*, 50(1), 52-61. <http://dx.doi.org/10.1177/001698620605000106>
- Yüreğilli Göksu, D. (2021). Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim ve öğretim [Education and training in Science and Art Centers (BİLSEM)]. In *Özel Yetenek ve Bilsemeler* (pp. 191-212). Millî Eğitim Bakanlığı.

Appendix

Semi-Structured Student Interview Form

---

1. What professions do you plan to pursue in the future?
  2. What factors did you consider when making a decision?
  3. What are the characteristics of the professions you are considering?
  4. What skills does the career you are considering require?
  5. Do you have interests and abilities in different fields? If any, what benefits do they provide?
  6. What will you do if you experience difficulties achieving your career goals?
  7. What are your goals in the career you are considering?
  8. What do you think is required to achieve your goals?
  9. How much do you know about career options?
  10. What problems might you experience in achieving your goals?
  11. If you were free to choose any career you wanted, would you make the same decision?
  12. What do you think about the content, relevance, and order of the questions?
-